

V socialističnem svetu in gibanju se dogajajo pomembne spremembe. Socialistične struje (socialdemokrati, komunisti, socialisti, osvobodilna gibanja) ob koncu 20. stoletja ponovno tehtajo prehojeno pot, razmišljajo o vrednotah, ciljih ter metodah.

Da bi omogočili našim bralcem bolj temeljit in objektivni uvid v ta dogajanja, objavljamo nekaj najnovejših (v celoti ali odlomkih, kjer gre za zelo obsežne tekste) programskih ali obnovitvenih dokumentov jugoslovanskih, slovenskih ali tujih gibanj in strank: uvodni del novega programa zahodnonemških socialdemokratov (osnutki), del načrta o osnovni usmeritvi ZK Hrvatske, uradni osnutek ZK Slovenije o prenovi ZK, programsko izjavo Socialdemokratske zveze Slovenije in teze podpisanega o prenovi ZK.

Naj mi bo dovoljeno, da ob tem izrazim tudi svoje lastno, osebno mnenje.

Zdi se mi, da je posebno vreden zelo temeljito pripravljen osnutek programa zahodnonemških socialdemokratov, ki uspešno združuje globok premislek o načelnih (tudi filozofskih) temeljih programa z ponovnim tehtanjem konstant razvoja sodobnega človeštva, kapitalizma v razvitih deželah, mesta ki ga ima v tem kontekstu sodobna levica in vseobsežen prikaz konkretnih prizadevanj socialistov v svoji deželi, v Evropi in v svetu.

Moram reči, da sem prišel glede ocene o razvoju sodobnega človeštva, kapitalizma v razvitih deželah in glede realnih vrednot sodobnega socializma do zelo podobnih sklepov (v prvem delu mojih tez o prenovi ZK) kot zahodnonemški socialdemokrati.

PROGRAM SOCIALDEMOKRATSKE STRANKE NEMČIJE (IZVOD)

PREDGOVOR

8. marca 1989 je programska komisija SPD končala delo na osnutku našega novega programa načel. Osnutek je sedaj pred nami. S tem smo zaključili pomemben odsek zelo izčrpnega in plodnega procesa diskusije v družbi.

Po predpripravah komisije za temeljne vrednote je maja 1984 kongres v Essnu sklenil, da je treba začeti z delom na novem programu SPD. Willy Brandt je z osnutkom iz Irseeja predložil besedilo, ki ga je Nürnberški kongres junija 1986 sprejel kot podlago za nadaljno diskusijo, za nadaljnje delo je kongres oblikoval novo komisijo. Ta tekst je ohranjal bistvene odločitve iz Bad=Godesberškega programa v smislu levičarske ljudske stranke in njenih temeljnih vrednot, toda na ploden način je obenem obravnaval tudi bistvene spremembe in nove uvide, do katerih je prišlo od leta 1959 sem.

Prireditve, pogovori in objave druge programske komisije so doživele razveseljivo velik odziv in prinesle dragocene pobude. Pripravljenost SPD za intenzivno ukvarjanje z načelnimi vprašanji in problemi in za iskanje rešitev, ki vodijo v bodočnost, so mnoge družbene skupine, združevanja in institucije priznavale in ocenile kot pozitivno.

Bili smo in smo programska stranka, ker verujemo, da je družbene rede mogoče izboljšati. Za take izboljšave pa hočemo z močjo naših idej in argumentov dobiti pristanek ljudi. SPD je med strankami v Zvezni republiki Nemčiji prva, ki se je lotila iskanja izčrpnega odgovora, ki bi posegel tudi v naslednje stoletje, na izzive našega časa. Semkaj štejemo posebno demokratično oblikovanja tehničnega in ekonomskega razvoja, ekološko prenavo gospodarstva, dejansko enak položaj moških in žensk in novo politiko oblikovanja in porazdelitve dela.

Naš novi načelni program bomo sprejeli na našem kongresu v Bremnu 19. in 20. decembra 1989. Osnutek, ki je pred nami, bo nedvomno v naslednjih mesecih predmet izčrpane diskusije v SPD, brez dvoma bo predloženih tudi še kaj dodatnih predlogov, vsekakor pa je osnutek za vse to dobra podlaga.

(Hans Jochen Vogel)

I. KAJ HOČEMO

1 Mi socialni demokrati in socialne domokratinje hočemo zagotoviti mir in varovati naravo kot podlago človeškega življenja. Družbo želimo oblikovati vredno človeka in socialno pravično, ohranjati želimo tisto, kar je vredno ohranjanja, preprečiti pa želimo tveganja, ki ogrožajo življenje.

2 Hočemo prihodnost,

3 v kateri bodo narodi sveta živeli v skupni varnosti, v kateri bodo svoje konflikte razreševali ne z oboroževalno tekmo, temveč v miroljubnem boju za človeka vredno življenje,

4 v kateri bosta politika partnerstva in kultura sporov omilili konflikt med vzhodom in zahodom in ga končno presegli,

5 v kateri bomo z narodi zahodne Evrope živeli v demokratični in socialni zvezni državi, vpeti v vseevropski red miru in sodelovanja,

6 v kateri bodo narodi Juga na podlagi pravičnega svetovnega gospodarskega reda dobili fair šanse za samostojen razvoj.

7 Hočemo tako svetovno družbo, ki bo z novimi oblikami gospodarjenja za trajno ohranjevala na našem planetu življenje človeka in narave.

8 Uresničiti hočemo družbeno enakost ženske in moškega ter ustvariti družbo brez razredov, privilegijev, diskriminacij in izločevanja.

9 Hočemo družbo, v kateri bodo imeli vse ženske in vsi moški možnost za humano poklicno delo in v kateri bodo obravnavane vse oblike dela enakovredno.

10 S solidarnim prizadevanjem želimo doseči blaginjo za vse in jo pravično razdeliti.

11 Uresničiti hočemo demokracijo v vsej družbi, tudi v gospodarstvu, v podjetju in na delovnem mestu, omejiti želimo gospodarsko moč in jo demokratično kontrolirati.

12 Hočemo, da se bodo temeljne gospodarske odločitve, poredvsem o tem, kaj naj raste in kaj je treba krčiti, sprejemale demokratično.

13 Hočemo, da bodo občani sodelovali o oblikovanju tehnike, zato da se bo izboljšala kakovost dela in življenja in se bodo zmanjšala tveganja tehnike.

14 Hočemo sodobno demokratično državo, ki bo slonela na političnem angažmaju občanov in občank, ki bo zmožen uveljaviti družbene cilje in bo rasel in se potrjeval ob novih nalogah.

15 Danes ni več nobene bodočnosti v golem prepisovanju in razvijanju dosedanjega razvoja.

16 Napredek, ki ga želimo, ni usmerjen h količini, temveč h kakovosti, k višji kakovosti človeškega življenja. To pa terja spremembo mišljenja, usmerjanja, izbiranja in oblikovanja, predvsem v tehniki in gospodarstvu.

17 Čim bolj je svet ogrožen, tem bolj je potreben napredek. Kdor hoče ohraniti tisto, kar je vredno ohranitve, mora spreminjati: Potrebujemo napredek, ki zagotavlja mir navznoter in navzven, ki ohranja življenje človeka in narave, premaguje strah in zbujajo upanje. Potrebujemo napredek, ki bo naredil našo družbo svobodnejšo, pravičnejšo in bolj solidarno. Brez takega napredka bi bila dana prosta pot nazadovanju. Zato smo socialni demokrati odločeni, da bomo zanj delovali skupaj z demokratičnimi socialisti vseh dežel.

II. TEMELJI NAŠE POLITIKE

1. TEMELJNE IZKUŠNJE IN VREDNOTE

18 Meščanske revolucije novega veka so prinesle zgodovinski napredek, vendar pa so se prej sklicevale na svobodo, enakopravnost in bratstvo kot pa jih uresničevale. Kapitalistični produkcijski način je - kljub pravni državi in parlamentarizmu - povročil najprej odvisnost namesto svobode, izkoriščanje namesto enakosti, poostrena razredna nasprotja namesto bratstva.

19 Zato je delavsko gibanje izterjalo ideale meščanskih revolucij: solidarno družbo z enako svobodo za vse ljudi. Kajti njegova temeljna zgodovinska izkušnja je, da popravljanje kapitalizma ne zadošča. Potrebna je nova ureditev gospodarstva in družbe.

20 Odnosi v družbi so bili za demokratične socialiste vedno ustvarjeni od človeka in spremenljivi. Hočejo, da ljudje odločajo sami, in ne drugi namesto njih. Nadvlado kapitala nad človekom, mrtvega dela na živim, dobička nad človeškimi potrebami, razredov nad razredi, moških nad ženskami naj zamenja ureditev, ki bo na podlagi splošne blaginje vsakemu človeku zagotavljala življenje v svobodi, pravičnosti in solidarnosti.

21 Socialnodemokratsko delavsko gibanje nadaljuje tradicijo demokratičnih narodnih gibanja devetnajstega stoletja, zato hoče oboje: demokracijo in socializem, samoodločanje ljudstva v politiki in v svetu dela.

22 Demokracija in socializem sta bila za nas že od začetka nerazdružljiva. Svoboda in enakopravnost bosta šele z demokratizacijo gospodarstva in družbe postali dostopni za vse. To je izvorna ideja, ki ji je socialna demokracija ves čas ostala zvesta.

23 Vendar pa njena zgodovina ni brez napak in zmot: v prvi svetovni vojni je evropsko socialdemokratsko delavsko gibanje razočaralo mnoge, ki so upali, da bo lahko izsililo mir. Sprta o razmerju nacionalnih in internacionalnih nalog delavskega razreda se je končno razcepila v demokratične socialiste, ki so si prizadevali doseči boljšo družbeno ureditev z reformami v parlamentarni demokraciji, in na komuniste, ki so vzpostavili diktaturo svoje stranke, baje v imenu delavskega razreda.

24 Nemški socialdemokrati so konec prve svetovne vojne prvič prevzeli vladno odgovornost. Izkazali so se kot najzanesljivejša opora prve nemške demokracije, in začeli z vzpostavljanjem demokratične socialne države. Delavsko gibanje ni moglo preprečiti nacističnega terorja. Vendar pa je njegov odpor upravičil posebno pravico socialne demokracije za odločilno sodelovanje pri vzpostavljanju druge nemške demokracije. Izkušnja z diktaturo in terorjem nas je naredila čuječe, ko gre za popustljivost do nacističnih zločinov in ponovno oživljenje njihovih ideologij. Odpor je poglobil izkušnjo, da tudi ljudje različne vere in političnega prepričanja lahko skupaj delajo za iste politične cilje.

25 Pri vzpostavitvi Zvezne republike Nemčije je socialna demokracija mnogo prispevala k izgradnji demokratične socialne države, k bistvenemu izboljšanju življenjskih pogojev delovnih ljudi in k omilitvi razrednih nasprotij. Pri tem ima bistven delež novo ustanovljeni enotni sindikat.

26 Razmerja politične večine so preprečila, da bi socialdemokratska reformna politika temeljito spremenila nedemokratične osnovne strukture preživetega gospodarskega in družbenega sistema. Moč velikega gospodarstva, večjo težo lastnikov kapitala in menedžerjev podjetij je bilo mogoče omejiti, ne pa preseči. Razdelitev dohodkov in premoženja je še naprej ostala nepravilna.

27 Godesberški program pojmuje demokratični socializem kot nalogo uresničevanja svobode, pravičnosti in solidarnosti z demokratizacijo družbe, s socialno in gospodarsko reformo. Socialdemokratska stranka se je v Godesbergu predstavila kot tisto, kar je že dolgo bila: leva ljudska stranka. To bo tudi ostala.

28 Ponosni smo, da nadaljujemo tradicijo gibanja, ki našemu ljudstvu nikoli ni prineslo vojne, podložništva ali terorja, gibanja, ki je iz brezpravnih proletarcev naredilo samozavestne državljane.

29 Socialni demokrati se, odkar obstojijo, zavzemajo za mir in mednarodno sodelovanje. V tem času je internacionalizem socialdemokratske tradicije postal edina realna politika, ki jo je mogoče zagovarjati.

30 V naši zgodovini so korenine temeljnih vrednot demokratičnega socializma. Te bodo tudi v bodoče temelj naše reformne politike.

Naše zgodovinske korenine

31 V socialnodemokratski stranki Nemčije skupaj delujejo ljudje z različnimi temeljnimi prepričanji in nazori. Demokratični socializem v Evropi ima duhovne korenine v krščanstvu in v humanistični filozofiji, v razsvetljenstvu, v Marxovem nauku o zgodovini in družbi ter v izkušnjah delavskega gibanja. To je že v 19. stoletju osvojilo ideje osvoboditve žensk in jih razvijalo naprej. Več kot 100 let je trajalo, da smo začeli te ideje dejansko uresničevati. Pozdravljamo in spoštujemo osebna temeljna prepričanja in svetovne nazore. Ti nikoli ne morejo biti predmet sklepov stranke.

Naša predstava o človeku

32 Mi socialni demokrati ne pojmujejo vsi enako človeka, njegov cilj in smisel njegovega življenja. Kakorkoli že utemeljujemo človekovo dostojanstvo, je le-to vedno izhodišče in cilj našega delovanja. Za nas vse velja stavek, ki so ga Združeni narodi postavili na začetek svoje deklaracije o človeških pravicah: "Ljudje so svobodni in so rojeni enaki po dostojanstvu in pravicah. Obdarjeni so z razumom in vestjo in se morajo srečevati v bratskem duhu."

33 Skupaj pojmujeemo človeka kot naravno, individualno in družbeno bitje. Kot del narave lahko živi samo v naravi in z naravo. Svojo individualnost pa lahko razvija v skupnosti s svojimi soljudmi.

34 Človek, ki ni fiksiran ne na dobro, ne na zlo, je zmožen učenja in umnosti. Zato je demokracija mogoča. Človek je zmotljiv, lahko zapade zmotam in nazaj v nečlovečnost. Zato je demokracija potrebna. Ker je človek odprt in nosi v sebi različne možnosti, je odločilno, v kakšnih razmerah živi. Nov in boljši red, ki bo zavezan človeškemu dostojanstvu, je zato možen in potreben obenem.

35 Človekovo dostojanstvo terja, da lahko sam določa svoje življenje v skupnosti z drugimi. Moški in ženske naj bi enakopravno in solidarno delovali skupaj. Vsi so odgovorni za človeka vredne življenjske pogoje. Človekovo dostojanstvo je neodvisno od njegove storilnosti in koristnosti.

Človečanske pravice

36 Zavezani smo človečanskim pravicam. Država in gospodarstvo sta tu za ljudi in njihove pravice, ne obratno.

37 Individualne in socialne človečanske pravice niso nadomestilo ene za druge. Ne sme se jih izigravati ene proti drugim. Tudi kolektivne pravice služijo prostemu razvoju individua.

38 Samo tam, kjer so uresničene socialne človečanske pravice, lahko vsi uveljavljajo svoje individualne človečanske pravice. Samo tam, kjer spoštovanje individualnih človečanskih pravic omogoča svoboden spopad mnenj in političen angažma, lahko uveljavljajo ljudje svojo pravico do zadostne prehrane, stanovanja, dela in izobraževanja. Samo skupaj individualne in socialne človečanske pravice omogočajo človeka vredno življenje.

Naše pojmovanje politike

39 Politika je potrebna razsežnost človeškega sožitja. Povsod, kjer širijo ali zadržujejo informacije, kjer spreminjajo zavest ali življenjske okoliščine, oblikujejo mnenja, izražajo voljo in zastopajo interese, povsod tam se dogaja politika.

40 Političnemu delovanju pa so postavljene meje. Teh ni mogoče prekoračiti brez škodljivih posledic za posameznika in za družbo. Zmota in krivda, bolezen in nesreča, bolečina in obup, neuspešnost in polom so tudi v družbi svobodnih in enakih ljudi del človeškega življenja.

41 Politika lahko samo ustvarja pogoje za smiselno življenje. Če naj bi sama prinašala srečo in izpolnitev, sama zaide v nevarnost, da bo zdrsnila v totalitarno reglementiranje.

42 Toda politika mora biti tudi več kot zgolj upravljanje tistega, kar je postalo neogibno; če naj bo in ostane verodostojna, mora zagotavljati svobodo za delovanje in postavljati nove naloge. Če bi odločitve o tehniki in rasti prepuščala gospodarskim interesom, bi na ta način sama ustvarjala prisile sama zase.

43 Politika ni omejena na institucije države. Vsebina demokratične države izvira iz družbenih sil. Ta država ni sama sebi namen, temveč je instrument za oblikovanje družbe. Politične stranke so posrednice med družbo in državo s tem, da osvajajo družbene impulze in potrebe in jih prevajajo v zakonodajo in vladno delovanje.

44 Politika, ki hoče biti več kot zgolj izvajanje dejanskih ali dozdevnih stvarnih prisil, mora temeljiti na zavesti in angažmaju občank in občanov, ti jo morajo uveljavljati. Mogoča postane kot rezultat svobodnega dialoga med občani, ki mora biti odprt, ki podpira in vključuje sile v družbi, posreduje informacije, ustvarja problemsko zavest, podpira presodnost in na koncu vzpostavlja konsenz in jasne večine.

45 Dialog občanov je izraz demokratične kulture. Okoli njega se osredotoča politika, kajti tu gre - kot pri oblikovanju tehnike - sprejemati odločitve, ki se tičejo vseh in ki jih je pozneje zelo težko spreminjati.

46 Za dialog občanov sta neobhodno potrebni svoboda mnenja in javnih občil. Razen tega pa morajo imeti vse občanke in vsi občani pravico in možnost, da oblikujejo in širijo svoje mnenje o temah, ki se dotikajo njihovih življenjskih možnosti ali možnosti njihovih potomcev. Država in znanost morata ustvariti predpostavke za utemeljeno oblikovanje mnenja.

47 Dialog občanov pomeni več demokracije, ne več države.

48 Svoboda, pravičnost in solidarnost so temeljne vrednote demokratičnega socializma. So naš kriterij za presojanje politične dejanskosti, merilo za nov in boljši družbeni red in obenem orientacija za delovanje posameznika kot socialdemokrata.

49 Socialna demokracija si prizadeva za družbo, v kateri bo lahko vsak človek v svobodi razvijal svojo osebnost in se odgovorno udeleževal političnega, gospodarskega in kulturnega življenja.

50 Človek kot posamezno bitje je sposoben za svobodo. Toda možnost za razvijanje njegove svobode je vedno rezultat neke družbe. Za nas je svoboda vsakega posameznika tudi in ravno svoboda tistih, ki mislijo drugače. Svoboda za peščico bi bila privilegij.

51 Svoboda drugega je meja in pogoj lastne svobode. Svoboda terja prostost od ponižujočih odvisnosti, od stiske in strahu, toda tudi možnost za razvijanje individualnih sposobnosti in za odgovorno sodelovanje v družbi in politiki.

52 Samo tisi, ki ve, da je socialno dovolj zavarovan, se lahko poslužuje svojih možnosti za svobodo. Tudi zaradi svobode hočemo iste življenjske možnosti in obsežno socialno zavarovanje.

53 Pravičnost je utemeljena v enakem dostojanstvu vseh ljudi. Pravičnost terja enako svobodo, enakost pred zakonom, enake možnosti za politično in socialno soudeleženo ter socialnega zavarovanja. Terja tudi družbeno enakost moškega in ženske.

54 Pravičnost terja več enakosti v delitvi dohodka, lastnine in moči, pa tudi v dostopnosti izobraževanja, šolanja in kulture.

55 Iste življenjske možnosti ne pomenijo enako utiritev, temveč možnost za razvijanje individualnih nagnjenj in zmožnosti vseh.

56 Za pravičnost, za pravico vseh do enakih življenjskih možnosti si je treba prizadevati s sredstvi državne oblasti. Solidarnosti, pripravljenosti, da je človek tu tudi za druge preko okvirov pravnih dolžnosti, ni mogoče izsiliti.

57 Solidarnost je odločilno oblikovala delavsko gibanje v boju za svobodo in enakost in ga opogumljala. Brez solidarnosti človeške družbe ni.

58 Solidarnost je obenem orožje šibkih v boju za njihove pravice in posledica uvida, da človek svoje soljudi potrebuje. Kot svobodni in enaki ljudje bomo lahko samo tedaj človeško živeli skupaj, če se bomo zavzemali drug za drugega in bomo hoteli svobodo drugega. Kdor pride v stisko, mora imeti možnost, da se zanaša na solidarnost družbe.

59 Solidarnost pa tudi terja, da morajo dobiti ljudje v tretjem svetu možnost za človeka vredno življenje. Prihajajoče generacije, o katerih življenjskih možnostih odločamo danes, imajo pravico do naše solidarnosti.

60 Solidarnost pa je tudi potrebna za razširitev individualnih razvojnih možnosti. Samo skupno delovanje in ne egoistični individualizem ustvarja in zagotavlja predpostavke za individualno samodoločbo.

61 Naše temeljne vrednote druga drugo podpirajo in pogojujejo. Imajo smisel le, če jih obravnavamo enakovredno, tako, da druga drugo tolmačijo, dopolnjujejo in omejujejo.

62 Uresničevanje teh temeljnih vrednot in dopolnjevanje demokracije je trajna naloga demokratičnega socializma.

63 Industrijska revolucije in sodobna tehnika sta v nekaterih delih sveta ustvarili blagostanje, kakršnega ni bilo še nikoli v zgodovini in katerega so zaradi izgradnje socialne države in politike sindikatov bili deležni vsi. Beda in stiska sta se v industrijskih regijah začeli umikati, ponekod jih je sploh uspelo premagati. Demokratični socializem se bo zavzemal za to, da bo zagotovljena udeleženos na tem razvoju ljudem na vsem svetu.

64 Premagovanje pomanjkanja pri nas pa smo plačali z novimi ogrožanji človeka in narave. Dinamika industrijske civilizacije ohranja stare krivice in poleg njih ustvarja nova ogrožanja svobode in pravičnosti, zdravja in življenj.

65 Še nikoli doslej ljudje niso imeli take moči. Z gensko tehniko lahko vzamejo evolucijo v lastne roke. Sprostitev atoma pa bi lahko povzročilo iztrebljanje vsega človeškega rodu. Toda zavest povečane odgovornosti narašča.

66 Nevarnost, da bi se človeštvo samo uničilo z atomskimi, kemičnimi ali biološkimi sredstvi množičnega uničevanja, še ni odstranjena. Toda krepi se odpor proti oboroževalni norosti. Razorožitev nam prihaja v doseg roke. Počasi izginja mišljenje v kategorijah prijatelj - sovražnik.

67 Zaradi zastrupljanja zemlje, vode in zraka umirajo gozdovi, rastline in živali. Sami si uničujemo temelje svojega življenja. Toda ekološko mišljenje se krepi. Nove tehnike, pa tudi take, ki so bile prehitro razglašene za zastarele, ter postopki omogočajo naravi primerno gospodarjenje.

68 Nobena država sama zase ni sposobna za življenje. Podnebne spremembe ali propadanje ozonskega sloja se ne menijo za nacionalne meje. Vojne prizadevajo tudi narode, ki se ne vojskujejo. Gospodarske krize ali uspehi na enem koncu zemlje učinkujejo tudi na drugih. Svetovna družba je realnost, toda pravičen red v miru je še v daljnji prihodnosti. Toda vedno močnejši je uvid, da je tak red potreben. Skupne naloge nas silijo v mir in mednarodno sodelovanje.

69 Koncentracija gospodarskih moči v vedno manjšem številu rok se zdi nezadržna. svetovna tekma za tržišča in pičle pomožne vire pa neogibna. Tokovi kapitala v vedno krajšem času obkrožajo zemljo. Gigantski multinacionalni koncerni načrtujejo svoje strategije dobička za ves svet, uspevajo se izogniti demokratični kontroli in izsiljujejo politične odločitve. Ekspanzijska moč in stremljenje po dobičku ustvarjajo mogočno bogastvo, obenem pa ponižujejo neštete ljudi in celo narode. Omejujejo našo nacionalno svobodo delovanja. Globalne konjunkturne in strukturne krize povzročajo zlom gospodarskih regij.

Po drugi plati pa se države uspešno združujejo v regionalne skupnosti. Sindikati začinjajo premagovati nacionalne meje.

70 Jug, odvisen od bank, borz surovin, koncernov in držav Severa, v svojem samosvojem razvoju oviran od protekcionizma industrijskih dežel, ponižan v manevrsko področje konflikta med Vzhodom in Zahodom, pogosto izkoriščen od koruptnih elit, se bori za svoje možnosti za bodočnost. Čim bolj pritiska beda, tem vihavejša je rast prebivalstva, tem hitrejša je uničevanje narave, toliko manjše so možnosti za samostojno prehrano, toliko bolj ponižujoča je odvisnost od odločitev na Severu.

Toda revni se branijo tutorstva in izkoriščanja. Združujejo se in iščejo lastne poti. Tudi Sever pa začinja spoznavati, kakšno nevarnost pomeni naraščajoča beda Juga za vse ljudi. Zavest o skupni odgovornosti narašča tako na Vzhodu kot na Zahodu.

71 Nove tehnologije, posebej tehnologije informacije in komunikacije dajejo svoj pečat svetu dela, javnosti, pa v vedno večji meri tudi privatnim odnosom. Ogrožajo kvaliteto dela, delovna mesta in demokratično oblikovanje javnega mnenja; povsod tam, kjer se njihova uporaba enostransko ravna po interesih za dobiček in moč, se krepijo tendence manipuliranja in nadziranja. Po drugi plati pa se odpirajo nove možnosti za bolj humano organizacijo dela, za več transparentnosti, boljše informiranje in soudeležnost.

72 Država vse bolj postaja preobremenjena popravilnica. S socialnimi ukrepi in prepočasnim varstvom narave naj bi popravila tisto, kar je uničilo ekološko in socialno neodgovorno gospodarjenje. Toda vedno več ljudi dojema, da sta prevencija in oblikovanje neobhodna.

73 Razmerje med individuom in družbo se spreminja. Posameznik, brez neke trdne vpetosti v skupnost, brez izkušnje skupnosti se pogosto sam sooča s tujo in anonimno družbo, ki ga obenem fascinira in preobremenjuje z nenehno novimi možnostmi izbire.

74 Še vedno živimo v moško obarvani družbi. Organizacija dela in družbenega življenja zapostavlja ženske.

Toda ženske si vedno bolj izbojujejo svoje pravice.

75 Mnogi ljudje trpijo zaradi razkoraka med tistim, kar bi bilo treba politično storiti, in tistim, kar se dogaja. Ničesar več si od politike ne obetajo, umikajo se v privatno življenje ali v majhne skupnosti ali pred realnostjo bežijo v nove odvisnosti.

76 Mi social-demokrati želimo dokazati, da se je vredno ukvarjati s politiko. Soočamo se z ogrožanji, ki jih prinaša naš čas. Ne damo se zastrašiti mogočnim interesnim skupinam in si prizadevamo za dialog z ljudmi, ki bi se skupaj z nami lotili spreminjanja smeri, načrtovanja in oblikovanja.

III. MIR V SKUPNI VARNOSTI

MIR KOT NALOGA

77 Mir ni vse, toda brez miru je vse nič. Mir bomo zagotovili samo, če se bomo skupaj zanj prizadevali. Mir ne pomeni samo molk orožja, mir pomeni tudi sožitje narodov brez nasilja, izkoriščanja in podjarmljanja. Politika miru zaobsega tudi sodelovanje med narodi pri vprašanih ekonomije, ekologije, kulture in človečanskih pravic.

78 Politika miru mora vzeti ostrino konfliktom moči, truditi se mora za usklajevanje interesov, povzemati mora skupne interese, proti prizadevanju svetovnih sil za nadvlado mora delovati z regionalnimi združitvami, nasprotje sistemov pa mora dobojevati v miroljubni konkurenci in s kulturo politične polemike.

79 Politika miru mora zlomiti nadvlado vojaških, birokratskih in oboroževalno-gospodarskih interesov, proizvodnja orožja mora polagoma preiti v proizvodnjo civilnih dobrin.

80 Politika miru se mora opirati na vzgojo za mir.

81 Preseči želimo atomsko zastraševanje z tako organizacijo varnosti, ki bo šla preko blokovskih meja. K temu pa spada zahteva, da v veselju ne sme biti orožja. Zvezna republika Nemčija pa ne sme proizvajati, posedovati ali uporabiti jedrskega orožja.

OSNOVNE SMERI DELOVANJA ZVEZE KOMUNISTOV HRVAŠKE ZA REFORMO DRUŽBE IN ZVEZE KOMUNISTOV

UVOD

Jugoslovanska kriza je prišla v tisto fazo, ko si politične in družbene sile vse bolj nasprotujejo kot nosilci različnih programov in konceptov njenega premagovanja. Politizacija javnosti je dosegla izrazito visok nivo, politični spopadi pa so izzvali delitve na nacionalni osnovi. Pred kongresoma ZKJ se oblikujejo pričakovanja o odločilnih političnih dogodkih, o zadnji možnosti. Ta pričakovanja, kolikor so sicer povsem razumljiva, sipljejo iluzije in lahko blokirajo demokratične reformne procese.

V ZK Hrvaške in v SR Hrvaški so se oblikovala politična stališča o mnogih vprašanjih, ki so predmet dnevno-političnih ali strateških političnih nasprotovanj. Ne sprejemamo opuščanja temeljev Avnojske Jugoslavije, enakopravnost narodov in narodnosti je pogoj skupnega življenja. Demokratizacija družbe, širjenje človekovih pravic sta potreba in pogoj nadaljnjega socialističnega razvoja. Premagovanja stagnacije in povečanje učinkovitosti gospodarskega sistema z razvojem tržnega gospodarstva in konkurence so pogoj za vsak program izhoda iz krize.

ZK Hrvaške mora v pripravi na 11. kongres in potem na kongres jugoslovanskih komunistov odgovoriti na vprašanje - kako premagati krizo? Pri tem je posebnega pomena, da izhajajoč iz interesov in z iskanjem sprejemljivih rešitev ustvarjamo demokratične pogoje za premagovanje krize. Nepripravljenost upoštevati realne interese in odnose ogroža možnosti dialoga in postaja povod razdora in nacionalnih homogenizacij.

Reševanje odprtih družbenih vprašanj predpostavlja reševanje predpostavk našega političnega, delavnega in družbenega življenja. Kaj odvreči, kaj obdržati, kaj spremeniti so vprašanja, na katera moramo odgovoriti ne s stališč odnosa do včeraj, ampak po kriterijih zahtev, da naj bo novo zares dovolj široko za vsesplošni razvoj posameznika, narodov in vse SFRJ. V tem procesu smo posebej občutljivi na uresničevanje ideje o samoupravljanju. Dosedanja praksa, posebno t.i. sistema integralnega samoupravljanja, ni izpolnila pričakovanj. Ta pot ne vodi naprej. Obenem je zavest o samoupravljanju kot bistveni vsebini resnične demokracije dovolj močna in ta nas obvezuje tudi zaradi tistega, kar smo v svetovnem kontekstu pomenili za njegov razvoj, in tudi zato, ker je to trend v svetovnih gibanjih.

Menimo, da je najbolje preiti na jugoslovansko krizo po kratkem pogledu na svetovne procese. Najprej moramo pogledati dominantne procese v socialističnih državah: krizo in iskanje izhodov iz nje. Spoznanja, da je etatistično-birokratska faza socialističnega razvoja izčrpala svoje potencialne, stagnacija in vse večje nezadovoljstvo javnosti zaradi nerešenih socialnih, nacionalnih in drugih vprašanj začena reformne procese. Vendar navezanost na etatistično-birokratsko tradicijo in dogmatizem ter različni interesi blokirajo te procese. Spopadi so radikalni. Socialistični svet se lomi in

deli na tiste, ki iščejo razvoj v novih pogojih na novih osnovah, in na tiste, ki za obrambo svojih monopolov objektivno negirajo socializem. Naša opredelitev za reformno orientacijo je nedvomna.

Najbolj razvite dežele kapitalizma so se navidezno - s procesi restrukturiranja tretje tehnološke revolucije - stabilizirale. V političnem in gospodarskem življenju so prepričanja, da se da z novo tehnološko osnovo tako razvijati družbo, ki bo predvsem celoviteje koristila in razvijala človeške potenciale, in tudi prevladovati velika protislovja v družbi in proti naravi. V razpravah se proučuje vloga nacionalne države, problem birokratizacije družbe, nove oblike mednarodnega sodelovanja (Evropska skupnost, pacifiški bazen ipod.), problemi identitete, ekološka vprašanja, perspektive življenja na zemlji. Na sceni so spremembe globalnega značaja, ki se zdi, da odpirajo novo etapo v razvoju človeške civilizacije.

Mnogo procesov določa sedanost. Mnogi so protislovni, nekaterih pa ne moremo videti. Očitno pa gre za spraševanje o večini pozicij, na katerih je temeljilo življenje dvajsetega stoletja. Svet je očitno na prehodu iz ene faze razvoja v drugo. Vsi so pred izzivom, kako ali obdržati pozicije na dosedanji ravni ali kako in kakšen korak narediti naprej. Spoznanje, da bo to najbolj odvisno od izkoriščanja človeških potencialov, o njihovi kreativni in ustvarjalni uporabi in vse manj o trenutno razpoložljivih naravnih in drugih virih - odpira probleme nove vrste. Politika s tem postaja demokratično vprašanje najširše javnosti, kar določa našo sedanost.

Naše probleme moramo reševati s stališča, da ne iščemo projekta epohe ali končne resnice. Nevarnosti, ki so pred civilizacijo, tega niti ne omogočajo. Modeli velikih resnic in nepogrešljivih avantgard so izčrpani. Smo v dinamičnem prostoru, ki ga določajo podedovani problemi, odprti razvojni izzivi in globalni procesi. Vsako zapiranje v en model ali ideološko vezanje na t.i. najboljše ali edino rešitve prej pomeni novo sanjarjenje kot novo življenje. Pri reševanju krize je pomembno sprejeti orientacije, ki so usmerjene na čas, ki prihaja, in nudijo hitrejši gospodarski in družbeni razvoj ter ljudi motivirajo za razvoj lastne iniciative in ustvarjalnosti. Za dežele naše razvitosti so rešitve v močni in učinkoviti državi, ki s svojo veličino, znanstvenim umom in tehnomenežersko spretnostjo na tržišču najbolj izkorišča svoje potenciale in pospešuje razvoj. Na drugi strani pa je spoznanje, da nove tehnologije individualizirajo delo in zahtevajo iniciativo in kreativnost posameznikov in malih skupin, ki jih pa najbolj duši etatizem in birokracija centralne oblasti in vzpodbuja deregulacija, decentralizacija in demokracija. Trg te dileme ne rešuje sam po sebi. Centralizacija preti tudi z orvelovskim scenarijem. Naštevanje teh protislovij določa naše naloge. To je znak, da smo v prehodnem obdobju človeške civilizacije, ko se prepletajo vrednote sploh. Racionalno rešitev je treba iskati v ustvarjanju mešane družbene organizacije, ki bo mirila protislovja. Reforme pred nami so pot ustvarjanja novega, ohranjanja ali prevladovanja vrednot starega. Novo spoznavamo v tehnoloških spremembah, standardih kvalitete življenja, krepitvi medosebnih zvez in odvisnosti, globalizacij družbe. Zavzemamo se za ohranjanje različnosti, dosedanjih civilizacijskih in nacionalnih vrednot. Opuščamo tehnologije in obrazce življenja. Ustvarjamo odprt in ne dokončni iznajdeni model. Model, ki se bo lahko prilagojeval zahtevam časa in bo svoje vrednosti potrjeval z rezultati. S to osnovo gremo tudi v ustavne spremembe, ki morajo biti izraz upoštevanja najširših interesov pa tudi volje javnosti. Spoštovati morajo vzpostavljene odnose pri ustvarjanju novega ali spreminjanju starega.

2. OSNOVNE OPREDELITVE

Našo krizo preučujemo s stališča o nujnosti reform socializma. Specifično naši problemi in njihova politizacija ne morejo prikriti bistva in globine sprememb.

V kontekstu etatističnega socializma in v njegovem distributivnem in hierarhičnem modelu se ne morejo odvijati niti modern razvoj proizvodnih sil niti moderna demokratična in socialistična politika. Tak sistem ne omogoča razvoja socialističnega samoupravljanja, niti širjenja emancipacije človeka. Družbeno delovanje človeka je blokirano, njegovo delo, znanje in sposobnosti se slabo izkoriščajo. Reforme so nujne. Njihov cilj je deblokada ustvarjalnih potencialov družbe ter zadovoljevanja materialnih, duhovnih, samoupravnih in drugih potreb ljudi, s tem pa se bodo obnovili potenciali socializma. Sredstva za to so:

- razvoj tržnega gospodarstva kot dela svetovnega tržišča, ki omogoča svobodno gospodarsko iniciativo na celotnem jugoslovanskem prostoru in njegovo ekonomsko integracijo, učinkovitost proizvodnje, dobro gospodarjenje, razvoj podjetništva in inovativnost, večjo motivacijo, večje plače za proizvajalce in samostojnost gospodarskih subjektov ter razvoj samoupravljanj, pluralizem in konkurenco različnih oblik lastništva. Torej, ključna opredelitev gospodarske reforme je a) izhajati iz integralnega trga in iz tega izvajati spremembe in razvoj posameznih rešitev in institucij s konkretizacijo transmissije v realne ekonomske procese, pri čemer država garantira funkcioniranje tržnega mehanizma kot osnovnega sistema vrednotenja, b) pluralizem lastništva, c) krepitev finančnih mehanizmov kot upravljalcev z odgovarjajočo vlogo države in s težiščem pri gospodarskih subjektih na finančno tržnem vrednotenju faktorjev in rezultatov (torej s finančnim in ne z ostanki naturalnega vrednostnega sistema);

- graditev demokratične in učinkovite pravne države, ki pomeni ostvaritev pravnega okvira za vzpodbujanje tržnih procesov in razvoja, spodkopavanje monopolov in omogočanje enakopravnega pristopa do družbenih resursov; večja stopnja in učinkovitejša zaščita svobod in pravic človeka, njegova pravna varnost in družbena enakopravnost; učinkovitejša skrb za pravice in socialne varnosti delovnih ljudi in njihovih družin; moderna in kompetentna uprava in samostojnost izvršne oblasti, njena kontrola in odgovornost skupščini, neodvisen položaj sodstva;

- reforme ZKJ in vseh družbeno-političnih organizacij, opuščanje elementov enopratijskega monopola, notranja demokratizacija in razvijanje političnega pluralizma na socialističnih in samoupravnih načelih, konkurenca programov, pluralistična demokracija skozi SZDL, skupščine in javnost, neposredne volitve, več kandidatov in tajno glasovanje, ustvarjanje resničnih demokratičnih in kompetentnih institucij pod stalno kontrolo javnosti, odločno zavračanje tendenc in praks nacionalno političnega organiziranja in omejevanja. To je pot krepitve socialističnega projekta in v njem Zveze komunistov kot demokratične sile modernega razvoja. Taka ZK se bo lahko borila za podporo delavskega razreda, vseh delov družbe, katerih perspektive temelje na ustvarjalnosti in lastnem delu;

- razvoj SFRJ, ki bo izhajal iz temeljnih opredelitev in vrednot dosejanega socialističnega razvoja, a bo tudi sprejemal dosežke in izkušnje najrazvitejših dežel sveta. Odprtost modela razvoja jugoslovanske skupnosti in njen različen karakter so bit novega;

- enotnost interesov v Jugoslaviji mora izvirati iz interesov državljanov in delovnih ljudi vsakega njenega dela, vsakega naroda in narodnosti. Nihče ne more vsiliti svojih

kriterijev enotnosti drugim v Jugoslaviji. Niti en narod ali republika ne smeta imeti manj pravic ali pa zahtevati večje od drugih; razvoj Jugoslavije kot moderne socialistične, federativne države enakopravnih narodov in narodnosti, republik in demokratične skupnosti delovnih ljudi in občanov; reafirmacija principiелne nacionalne politike ZKJ; prizadevanje za svobodni razvoj in polno afirmacijo vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti; vzajemno nacionalno razumevanje in izkoreninjenje nacionalne ekskluzivnosti in šovinizma; afirmacija državljanov-posameznikov, njegovih pravic in svobod, kot bistvenega elementa razvoja Jugoslavije kot socialistične demokratične skupnosti.

- razvoj SR Hrvaške kot nacionalne države hrvaškega naroda, kot države srbskega naroda na Hrvaškem in drugih narodov in narodnosti SR Hrvaške in kot moderne demokratične skupnosti njenih državljanov, ne glede na nacionalno, spolno in versko pripadnost. Rekonstrukcija gospodarstva glede na dejavnosti, ki zagotavljajo večji materialni standard in enakopravnejše ekonomske in druge odnose s svetom, ustvarjanje socialnih predpostavk za izvajanje velikih sprememb. Vsestran razvoj kulture in ustvarjalnosti, s katero se bo gradila identiteta SR Hrvaške v jugoslovanskih in širših razmerah. Afirmacija nacionalnih potencialov in vrednot, človeških, verskih in drugih svobod državljana.

3. OSNOVNE SMERI DRUŽBENE REFORME

3.1 K postindustrijski družbi

V dosedanjem razvoju socializma je bila zanemarjena važnost povezave med rešitvami v političnem sistemu in razvitostjo proizvodjalnih sil. Niso bile upoštevane niti posledice preslikav organizacije industrijskih podjetij na celo družbo in iz pozicije delavca v industrijskih pogojih je bila grajena vizija reševanja socialnih in drugih problemov družbe.

Problemi socializma izhajajo iz navezanosti na čas in način proizvodnje, ki počasi ostaja za nami. Ključnim vrednotam industrializma, kot so standardizacija, specializacija, sinhronizacija, koncentracija, maksimalizacija, centralizacija, prihaja konec. S tem pa bo konec tudi tistih družbenih in političnih organizacij, ki so iz njih izhajale (etatizma, birokratizma, centralizma, monolitizma, hierarhije).

Informacijska doba negira vse te principe v organizacije družbenega dela, v sistemu vrednosti. Nova identiteta ni v tekočem traku pa tudi tisočih zaposlenih, ki disciplinirano strežejo strojem. Človeško delo se seli iz priveska stroju k upravljanju avtomatov. Človeška ustvarjalna moč in individualne možnosti proizvodnje rastejo. Različnost, posebnost, individualnost in nove medosebne zveze vzbrstevajo. Posamično in majhno ponovno postaja lepo.

Novo načine upravljanja in iz njih izrasle nove vrednote lahko dosežemo samo, če bomo dojeli, kaj prihaja in je zato očitno, da morajo biti v srčiki interesov vsake družbe, ki si želi enakopravno mesto na svetovni sceni, sile in procesi, ki so nosilec postindustrijskega razvoja družbe, a med njimi še posebno tisti, ki afirmirajo znanje, ustvarjalnost in inovativnost. Socialistična družba mora iskati svoj novi smisel v spajanju novih tehnologij in v realizaciji človeških ustvarjalnih potencialov. Človekova

svoboda je v ustvarjanju in ustvarjanje predpostavlja tudi pravico do upravljanja z rezultati lastnega dela. Tako dojete naloge socialističnega razvoja predpostavljajo najširšo podporo procesom, ki razvijajo inovativnost in ustvarjalnost in s tem novo kulturo življenja. Danes vidimo te procese v širokem odpiranju vrat znanosti, izboraževanju, razvoju, informatizaciji družbe, osvajanju postindustrijskih tehnologij, razvoju podjetništva in vseh drugih iniciativ, ki ustvarjajo nove ekonomske vrednote, a tudi v reševanju bistvenih problemov družbe, narave in posameznikov.

V potencialu postindustrijskih tehnologij morajo socialistične sile spoznavati možnosti za emancipacijo človeka in razvoj samoupravljanja. Zaradi teh razlogov morajo naši razvojni cilji vključevati usposabljanje za aktivno uporabo novih tehnologij in njihovo aplikacijo in še posebno tistega, kar integrira človeško delo, širi kulturo in znanje, razvija inovativnost in kreativnost.

Naša orientacija k postindustrijski družbi izhaja iz temeljnih vrednot današnjega razvoja, v katerem vnašamo elemente novih, civilizacijskih dosežkov razvite družbe.

3.2 Razvoj lastninskih odnosov

Dosedanje izkušnje uporabe družbenega lastništva so nezadovoljujoče. Nizka učinkovitost in stalna erozija sta razlog za iskanje lastninskih odnosov, ki bodo pospeševali materialni razvoj družbe.

Kritika družbene lastnine ima najpogostejše stališče, da se učinkovitost njene uporabe lahko ustvari le ob identifikaciji nosilca. Temu zaključku ne nasprotuje dejstvo, da je bilo družbeno lastništvo v naših pogojih bolj državno kot samoupravno, oziroma, da pogosto neobstoječa materialna osnova samoupravljanja relativizira sklepe o potencialih za pospeševanje njegove učinkovitosti.

Naše sodbe o lastninskih odnosih morajo rasti na temeljih ekonomske učinkovitosti. Zaradi tega podpiramo razvoj mešanih lastninskih odnosov, v katerih tržno tekmovanje utrjuje potenciale posamezne lastninske oblike. V tem smislu ne sprejememo preferiranja ali posebne zaščite posamezne lastninske oblike. Naloga države je, da ustvari konkurenčni ambient med družbeno, državno, zadružno in privatno lastnino.

Ko razpolagamo s spoznanji o karakteristikah tržnega obnašanja privatne, državne in tudi zadružne lastnine, je odprto vprašanje, kako je konkretna družbena lastnina, kot osnova samoupravljanja, lahko tudi učinkovita lastninska oblika. Ob tem je vprašanje nominalnega lastnika in ugotavljanja skupnih odnosov centralna dilema tega trenutka.

Zveza komunistov spoznava potenciale razvoja industrijske demokracije vseh lastninskih oblik. Prav tako spoznava procese podružbljanja lastninskih oblik, ki izhajajo iz modernega razvoja, kot tudi samoupravne potenciale tega procesa. Za Zvezo komunistov je vprašanje učinkovitega in konkurenčnega družbenega lastništva, razvoj samoupravljanja na tej osnovi, v tej fazi razvoja eden ključnih interesov politične akcije.

Ker imamo samoupravljanje za odnos, v katerem delavci, delujoči z družbenimi sredstvi, upravljajo s procesom dela in rezultati dela, pozivamo k iskanju takih rešitev, ki bodo tržno oblikovale odnose med: nominalnimi lastniki, samoupravno organizacijo delavcev, družbenim značajem lastnine ter socialnimi elementi razdelitve. V tem trenutku menimo, da je najbolj bistvena prevlada etatističnega pojmovanja nominalnega lastnika in vzpodbujanje samoupravljalcev k bolj učinkovitemu upravljanju s sredstvi.

Vse to označuje potrebo po transformaciji lastninskih oblik, delno od družbene v državno, posebej v nekaterih segmentih infrastrukture. Potem pa individualizacijo družbene lastnine v družbenih podjetjih z razvojem delničarstva, delavskih fondov do najbolj zapletenih struktur kooperativnega kapitala. Torej si prizadevamo za različne procese, oblike in odnose med njimi, ki bodo izhajali iz učinkovitosti in celosti družbenega razvoja.

Na ta način se ustvarja konkurenca z ekonomsko učinkovitostjo v pogojih delovanja organiziranega trga. Taka konkurenca je pogoj za samostojnost kolektivov in razumljivo zahteva odvajanje politike od gospodarstva in odgovarjajočo zakonodajo in drugo deregulacijo. Prav tako predpostavlja uvajanje podjetništva in inovativnih funkcij v podjetja in ustvarja nov ambient za proces dela in upravljanja.

Individualizacija lastništva, čeprav omejeno, nedvomno predstavlja prostor motivacije in daje druge materialne osnove samoupravljanju. Lociranje nominalnih lastnikov izven države širi prostor iniciative in demokratizira odnose, brez posebnega vpliva na tržne odnose.

Na tej osnovi je razlika med participacijo in samoupravljanjem v nivoju pravic delavcev, da upravljajo z delom ali s celim dobičkom. Ta razlika bo verjetno pospeševala širjenje družbenih lastninskih oblik. Seveda ob predpostavki, da bo trg valoriziral učinkovitost družbenega lastništva. Tekma med lastninskimi oblikami bi se tako začela. Zakonska regulativa in razvoj tržišča bi bila motivirana z razvojem in učinkovitostjo, in ne z ohranjanjem posameznega lastninskega odnosa.

3.3 Razvoj samoupravljanja

Samoupravljanje bistveno določajo lastninski odnosi. Različne oblike samoupravljanja in različni nivoji samoupravljanja so na različnih področjih gospodarstva in družbe in v različnih modelih lastništva. Bistvena predpostavka razvoja samoupravljanja je ustvarjanje ambienta, v katerem bi delavec uresničeval svoj materialni interes in deloval tudi kot podjetnik, torej kot nosilec razvoja in s tem ustvarjal identifikacijo in motivacijo. Zato je za nas ključno vprašanje pri razvoju samoupravljanja iskanja oblik spajanja individualnih interesov delavcev kot samoupravljalcev, da bi učinkovito upravljali z rezultati dela. Za Zvezo komunistov je iskanje rešitev, da bi z različnimi oblikami delničarstva in drugimi rešitvami, od katerih nekatere delujejo v prostoru delavske demokracije v razvitem svetu, pa do nekaterih povsem naših, ključno vprašanje perspektive samoupravljanja in tudi ZK. Vsako speljevanje samoupravljanja samo na razvoj delavske demokracije ne daje odgovorov na probleme in perspektive ZK, niti na njeno delavsko-razredno orientacijo.

Izhajajoč iz tega, da ima samoupravljanje svoje temelje v svobodi človeka, v individualizaciji in v razvoju človekove ustvarjalnosti, ne moremo navezati samoupravljanja, na institucije ali oblike odločanja, na formo, temveč na možnosti, da bi se te vrednote spodbujale.

Transformacija naše družbe iz distribucijsko orientirane v inovativno in s tem iz formalno - samoupravne v dejansko samoupravno povežujemo z razvojem proizvodnih sil. Položaj ZK pri tem je, da vzpodbuja tiste razvojne procese, s katerimi se bo širil

prostor razvoja človeka in njegove subjektivnosti. To pomeni izgradnjo bogate strukture odnosov in možnosti, v katerih se bo samoupravni odnos potrjeval ali zanimal.

Na nivoju podjetja so oblike udeležbe delavcev v upravljanju odvisne od lastninskih odnosov. V podjetjih, kjer prevladujeta privatna ali državna lastnina, položaj delavcev določata zakon o participaciji in kolektivna pogodba. V samoupravnih podjetjih notranje odnose urejajo delavci v skladu z zakoni o samoupravljanju v podjetjih družbene lastnine.

Bitka za samoupravljanje poteka v vsakem podjetju. Sprememba lastninskega odnosa podjetja (od družbenega k privatnemu ali od privatnega k družbenemu) za delavce pomeni namreč spremembo samoupravne pozicije in pravic (proces prehoda iz statusa samoupravljanja v status participacije in obratno). Motivacija se v samoupravnem podjetju ustvarja v prostoru ekonomske učinkovitosti na trgu, kjer poteka bitka za čim večji rezultat, osebne dohodke in akumulacijo, s tem da je funkcija cilja gospodarskega subjekta tudi širša, oziroma da vključuje tudi širše aspekte razvoja pogojev življenja in dela. V takem okolju je razvoj samoupravljanja bistveno odvisen od podjetništva in inovativne funkcije, ki se razvija v samoupravnem podjetju.

Zunaj podjetij je samoupravljanje na dveh področjih:

- kot delegatsko odločanje v različnih svetih,
- kot realizacija družbenih projektov za osnovi lastnih vlaganj.

Zadovoljevanje potreb na primarnim nivojem, kar je obveznost države, tako postaja predmet samoupravne iniciative delavcev, ki temelji na njihovi ekonomski volji in ne na politični, ker za oglasi stoje akcije ali druge oblike neposrednega finansiranja projektov.

Tako bi samoupravno odločanje o materialnih vprašanjih potekalo na materialni bazi samoupravljalcev in bi bilo predmet individualnih motivov in opredelitev. To bi bistveno dvignilo nivo samoupravnega odločanja in bi tudi odprlo prostor razvoju posameznika na novih osnovah. Kajti uspešno upravljanje z družbeno lastnino in lastninskimi delnicami lahko ustvari ekonomsko moč posameznika, ki nudi visoke možnosti ustvarjanja ekonomskih in družbenih vrednot ter v skrajni liniji tudi nove materialne predpostavke za tiste, ki prihajajo.

S tem se širi interes delavcev iz enostavne reprodukcije na celoto življenja in se dajejo nove možnosti na tej poti.

Z opuščanjem koncepcije integralnega samoupravljanja in njegovih institucij se samoupravljanje vzpostavlja na nov način. V podjetjih se to realizira z upravljanjem z akumulacijo. (Enostavna reprodukcija je v osnovi regulirana z doseženim nivojem delavske demokracije in je enaka v vseh podjetjih, ne glede na lastninsko obliko). Nad podjetjem se realizira kot združevanje materialnih in drugih možnosti delavcev, da rešujejo vprašanja skupnega interesa. Iniciativa in oblike konkurence, ki bodo podpirale realizacijo teh iniciativ, so del infrastrukture samoupravljanja, ki ga je treba graditi. V sistemu oblasti se bomo zavzemali za to, da bo volja samoupravljalcev izborila pot tudi skozi svete, ki bi bili formirani na delegatskem principu. Temelj organizacije oblasti mora črpati svojo moč iz človekovih pravic in predstavniškega sistema, ki iz tega izvira. Samoupravljanje je kompleks odnosov, s katerimi je treba opraviti to pot. Vprašanje mere med absolutizacijo samoupravljanja na škodo razvoja družbe ter modeliranja samoupravljanja, tako da bo v konkurenčnih in tržnih pogojih maksimalno pospeševalo človekove potenciale in dejansko družbo, v kateri se človekove možnosti na široko, izražajo in izrabljajo, je izziv, na katerega Zveza komunistov nima trajnega odgovora.

Zavzemamo se za odpiranje vrat samoupravljanju v tej meri, kakor se razvija družba in pri tem ta odnos kaže dobre lastnosti glede na konkurenčne oblike, izražene z drugimi lastninskimi odnosi.

3.4 Uresničevanje državljanskih pravic

Vsestranski razvoj človeka kot predpostavka razvoja družbe postavlja v center pogoje in s tem tudi pravice, ki določajo položaj posameznika. V tem kontekstu je naš interes usmerjen v razvoj celote človekovih pravic, od klasičnih človekovih pravic do pravic in odgovornosti do upravljanja s pogoji življenja, ki jih moderni razvoj enači.

V naši kolektivistični praksi človekove pravice niso dovolj afirmirane, preveč zapostavljamo individualnost in omejujemo doseženo stopnjo razvoja. Pravica do zdravja, dela, čistega zraka, vrhunske izobrazbe, vsestranega kulturnega razvoja so odvisne od materialnih in drugih predpostavk, ki jih je treba še ustvariti.

Zavzemamo se za razvoj vseh človekovih pravic, ki so zajete v Deklaraciji ZN, z Deklaracijo iz Helsinkov in v naši samoupravni praksi. Obvezati se moramo, da bodo človekove pravice v centru naše pozornosti in skrbi tako v politiki kot družbi.

Iz teh opredelitev izhaja obveza, da bomo utrdili mehanizme za zaščito in razvoj človekovih pravic in svobod. Te so v razvoju pravne države, torej v družbeni strukturi, ki bo upoštevala najširše interese in bo svojo prakso gradila z razvijanjem in oblikovanjem le-tih. Torej, v središču mora biti razvoj človeka in njegovih možnosti.

Neposredne spremembe morajo zavarovati neodvisnost in samostojnost sodstva. To lahko storimo z omogočanjem doslednega upoštevanja ustavnosti in zakonitosti, z neodvisnim položajem sodstva in sodišč ter s sistemom volitev in odpoklicev sodnikov, kar bo zmanjšalo odvisnost od aktualne dnevne politike. V teh relacijah se grade tudi novi odnosi med izvršno, zakonodajno in sodno oblastjo, kar je izraženo v samostojnosti in odgovornosti sodišč. Neposredno borbo za človekove svobode vidimo v preprečevanju korupcije, podkupovanja in vseh drugih vrst zlorup, ki ogrožajo možnosti posameznika, da bi se razvijal po svojih možnostih. Oblike ogrožanja pravic, izzvanih z zlorabo posameznikov, morajo postati bistveni del akcije ZK.

Mehanizmi demonopolizacije in debirokratizacije družbe kot aktualnih form in nevarnosti ogrožanja svobod in človekovih pravic so naslednji del nalog ZK. Ravnotežje razvojnih in ekoloških ciljev pa je nadaljni princip, ki je usmerjen na zagotavljanje pogojev za zdravo življenje.

Pravica do informacij in dostop do virov informacij in znanja je bistvena predpostavka za racionalno obnašanje, ravnanje in odločanje, pa tudi za širjenje demokratičnih pravic in za samoupravljanje.

Pravica do združevanja, legitimnost individualnih in skupinskih interesov ter pravica manjšin so pot za zagotavljanje stabilnosti v družbi. Ukinitve člena 133 KZ ter sprejem zakona o pravici do združevanja določata neposredno smer akcije ZK.

3.5 Pravica do združevanja (politični pluralizem)

Pravica do političnega združevanja je ena osnovnih pravic državljana. To je tudi predpostavka ekonomskega in skupnega družbenega razvoja. Zato moramo z reformo

političnega sistema zagotoviti institucionalne predpostavke, ki bodo omogočile popolnejšo možnost za delovanje in razvoj ustavno proklamirane pravice do političnega združevanja državljanov v različne zveze in združenja. Politična kriza v državi je pokazala, da so obstoječe institucije političnega sistema neprebojne za nove ideje in programe, za afirmacijo politične volje občanov. To je vzpodbujalo neinstitucionalne oblike političnega delovanja, ki pa nosijo nevarnosti nedemokratskih rešitev in zanikanja nespornih pridobitev socialističnega razvoja. Politični pluralizem je nujna predpostavka za razreševanje sedanje globoke družbene krize, kot tudi za bodoči razvoj Jugoslavije kot moderne demokratične, socialistične, federativne skupnosti. Pluralizem lahko bistveno pripomore k prevladovanju odtujenosti političnih procesov od večine državljanov, lahko zagotovi zaupanje v nosilce javnih funkcij in njihovo odgovornost občanom, prav tako pa lahko pomaga pri zaustavljanju nacionalnih homogenizacij v družbi, pri spopadanju v ZKJ za "oblast" v partiji, ker bi se z njim vzpostavila resnična kontrola nad vsemi institucijami sistema.

Za prispevek k razvoju političnega pluralizma se bo Zveza komunistov Hrvaške zavzemala za naslednje:

- odprtost do različnih oblik organizacije političnega pluralizma. Skeptični smo do rešitev, ki ne upoštevajo naše realnosti in nujnosti postopnosti demokratičnih transformacij, kot tudi do tistih, ki ne upoštevajo civilizacijskih dosežkov politične demokracije,

- pospeševanje transformacije Socialistične zveze, da bodo občani, organizirani v novonastalih združenjih in zvezah, tudi imeli institucionalne možnosti za izražanje svojih idej, iniciativ, programov ter da se bore za njih v okviru političnega sistema. Pri tem mora biti odprt za globlje teoretsko in praktično razdelavo oblik in vsebin ustvarjanja političnega pluralizma, ki se lahko različno izraža, vključujoč tudi večstrankarski sistem.

- Spremembo Zakona o združevanjih občanov, v katerem bi se uzakonila pravica do združevanja kot pravica občanov do osnovanja političnih zvez in združenj ob upoštevanju ustavnih načel političnega razvoja. Pri tem je treba prepovedati politična združenja, ki propagirajo nacionalno, versko ali rasno mržnjo in diskriminacijo ali zagovarjajo teror in nasilje pri ustvarjanju svojih programov.

- Kritično razpravo, ali so bile izvršene ustavne spremembe v volilnem sistemu, s katerimi so zagotovljene predpostavke za neposredne volitve, tajno glasovanje med več kandidati in demokratizacija kandidacijskega postopka zadostna in potrebna osnova za resnično demokratične volitve in kontrolo oblasti. V okviru tega je treba proučiti možnosti, da se z zakonsko regulativo omogoči vsem legalnim političnim subjektom enakopraven pristop k volilcem in volilno preverjanje sprejemljivosti svojih programov in kandidatov.

- da se iz Ustave izpusti apriorna predpostavka vodilne idejno-politične vloge ZKJ, ker je taka ustavna definicija nezdržljiva z demokratično ureditvijo družbe. Z novo Ustavo se morajo ukiniti ostanki monopolnega položaja ZK in se končati neposredne sistemske zveze med ZK in državo. ZK se mora boriti za vodilno vlogo na nov način, kot enakopraven politični subjekt, ne da bi mu bila taka vloga zagotovljena z Ustavo.

Demokratičnega socializma ni brez političnega pluralizma in demokracije. Zato je prvo dejanje našega preverjanja dejansko omogočanje političnega pluralizma v naši družbi.

PRENOVA ZVEZE KOMUNISTOV

Zveza komunistov Slovenije
Predsedstvo CK ZK Slovenije

OSNUTEK ZA RAZPRAVO

Za bogato življenje
Za socializem po meri človeka

UVOD

Komunistična partija Slovenije je nastala v procesu revolucionarnega vrenja ob koncu prve svetovne vojne pod vplivom oktobrske revolucije in na podlagi borbenih, naprednih in demokratičnih izročil slovenskega naroda in delavskega gibanja. Po okrepitvi revolucionarnih sil v Jugoslovanski socialnodemokratski stranki je levica 2. marca 1920 ustanovila Delavsko socialistično stranko za Slovenijo. Ta se je na zboru 11. aprila 1920 zedinila z leto prej ustanovljeno Socialistično delavsko stranko Jugoslavije (komunistov), ki se je na II. kongresu, junija 1920, preimenovala v Komunistično partijo Jugoslavije. Slovenski komunisti so januarja 1921 sodelovali z italijanskimi komunisti pri ustanovitvi Komunistične partije Italije in delovali v njenem protifašističnem boju za socialne in nacionalne pravice. Na podlagi sklepa IV. konference Komunistične partije Jugoslavije iz decembra 1934 se je 18. aprila 1937 slovenski del Komunistične partije Jugoslavije preoblikoval v Komunistično stranko Slovenije kot sestavni del Komunistične partije Jugoslavije. V skladu s preimenovanjem Komunistične partije v Zvezo komunistov Jugoslavije, izvedenim na VI. kongresu novembra 1952, se je Komunistična partija Slovenije preimenovala v Zvezo komunistov Slovenije.

Naš odgovor na nove izzive, na krizo socialistične ideje in prakse na okamenelost akcije je prenova zveze komunistov.

Konferenca Zveze komunistov Slovenije je Centralnemu komiteju ZK Slovenije naložila izdelavo kratkega in jedrnatega dokumenta o prenovi.

V njem so zapisane ključne misli o tem, kaj in kako spreminjamo v zvezi komunistov, ker hočemo soustvarjati družbo bogatega socializma.

1. KJE SMO?

V SVETU, KI SE POVEZUJE

Medsebojna odvisnost ljudi, narodov in držav je vedno večja, skupna odgovornost za ohranitev in izboljšanje življenja vse usodnejša. V ospredje stopajo dostojanstvo človeka, kulturni pluralizem in ekološko ravnovesje.

Konec je "socialističnih" in vseh drugih fundamentalizmov. Ni več slepila o večnih resnicah in edino zveličavnih razvojnih konceptih:

- namesto monistične, enopartijske vladavine se uveljavlja politični pluralizem,
- zasebnost in javnost se osvobajata edinih in obveznih pogledov na svet,
- namesto politike brezkonfliktne družbe nastopa politika skupnega življenja z bogastvom razlik.

V KRIZI IN REVŠČINI

Kriza osemdesetih let v Sloveniji ni bila tako tragična kot ponekod drugod v Jugoslaviji. Kriza devetdesetih pa lahko postane. O tem priča težak položaj vseh, ki živijo le od svoje plače, brez privilegijev in nezakonitega prilaščanja. V revščino bredejo industrijski delavci, rutinska administracija, deli srednjega sloja, pa tudi ljudje z razmeroma visokimi dohodki se ne morejo več primerjati s sebi enakimi v svetu.

Strah za ohranitev dosežene ravni življenja sili ljudi, da si pomagajo, kakor vedo in znajo. Tistih, ki jim družbena pomoč ostaja vir preživetja, je vedno več, pomoči pa je vedno manj. Vsakovrstna siva ekonomija pokriva primanjkljaj v rednem dohodku večine zaposlenih. Blokade razvoja postajajo neznosne, še najbolj za mlade in tiste, ki poznajo svet in njegove možnosti.

V STRAHU IN UPANJU

V vseh delih družbe zbuja kriza strah in upanje. Del družbe je potisnjen ob zid in zato pripravljen poseči po kakršnikoli rešitvi, predvsem takojšnji. Ob njem so tudi družbene skupine in skupnosti, ki imajo še kaj izgubiti, a imajo še premalo moči, da bi se, v korist skupnega napredka, organizirale in izgubi uprle.

Prenavljanje hoče biti organiziranje lastnih moči za izhod iz krize. To bo pretvarjalo strah v pogum in motiviralo za sodelovanje v reformah.

TO ZAHTEVA USPEŠNO IN DEMOKRATIČNO POLITIKO

Z reformami hočemo doseči, da državni socializem ne bo več možen, pot v novi socializem evropske kakovosti življenja, socializem po meri človeka pa! Zavzemamo se za politiko, ki bo temeljila na sintezi ekonomije, kulture, znanosti, tehnologije, ekologije... Sodobna politika ne more biti le boj za oblast, saj gre ravno za spremembo odnosa med državo kot oblastjo in državljanom kot podanikom. S politično, socialno in civilno razsežnostjo državljanstva se uveljavljata svoboda in avtonomija človeka.

Zato se problemov lotevamo pogumno, z znanjem in novo politično kulturo.

2. KAJ HOČEMO?

SVOBODO

Svoboda posameznika je pogoj za svobodo vseh.

INTELEKTUALNO SVOBODO, torej svobodo vsakega posameznika v izbiri svetovnega nazora, življenjske in družbene filozofije, brez kakršnihkoli ideoloških omejitev in sankcij; pravico do javne rabe razuma; svobodo tiska in javne besede sploh; svobodo znanstvene, filozofske, umetniške in kulturne ustvarjalnosti brez omejitev, razen enake svobode drugih.

EKONOMSKO SVOBODO, to je pravico vsakega posameznika, da svobodno izbira svoj način ekonomske eksistence. Pogoj za to je pluralizem lastninskih odnosov. Samo za samoupravljanje kot pravico in možnost ustvarjalcev materialnih in duhovnih dobrin, da v svojem in družbenem interesu - v vlogi lastnikov in upravljalcev z družbenim kapitalom - enakopravno odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela.

POLITIČNO SVOBODO, to je pravico posameznika, da po demokratičnih poteh sodeluje v javnih skupnih zadevah, daje in uveljavlja pobude, se povezuje in organizira po svojih lastnih hotenjih in je soodgovoren za skupne rešitve.

DEMOKRACIJO

Hočemo demokracijo, ki temelji na načelu ljudske suverenosti; na načelu enakopravnosti ljudi pri oblikovanju politične volje; na ustvarjalnem in svobodnem človeku; na zakonih, ki ljudem omogočajo, da izrazijo svojo voljo prek neposrednih in posredniških ustanov; na človekovih pravicah in svoboščinah, nujnih za oblikovanje volje ljudstva, ter načelu pravne varnosti, zlasti še za posameznika in manjšine.

Demokracija je za nas tudi enotnost ekonomske demokracije (enakopravnost v procesu dela, upravljanja in delitve rezultatov dela - vsakomur po njegovem delovnem prispevku) politične demokracije (svobode združevanja), avtonomije civilne družbe in pravne države, samoupravljanje ter avtonomnost posameznika kot proizvajalca, upravljalca in državljana.

POLITIČNI PLURALIZEM

Smo za svobodo političnega združevanja v začasnih ali trajnejših, institucionaliziranih in neinstitucionaliziranih oblikah. Smo za svobodne, neposredne in tajne volitve z več kandidati in programi, ki imajo pravico do enakopravnega nastopanja in tekmovanja za doseganje politične moči oziroma vpliva na oblast in upravljanje drugih družbenih zadev.

Pri oblikovanju skupnih družbenih interesov smo enako omejeni le z zakonom, ki vse obvezuje k demokratičnemu predstavljanju in usklajevanju interesov. Zakon ščiti interese in delovanje demokratičnih političnih manjšin, določa pa tudi način spreminjanja tistih civilizacijskih, socialističnih in demokratičnih pridobitev, ki jih ni mogoče spreminjati s preglasovanjem; opredeljuje torej tudi soglasje.

To zahteva spremembo sistemskega položaja zveze komunistov:

- nova ustava mora odpraviti preostanke monopolnega položaja zveze komunistov,
- odpraviti mora neposredne sistemske vezi med zvezo komunistov in državo.

EKONOMSKO UČINKOVIT SOCIALIZEM

Smo za tržno, uspešno, tehnološko napredno, prožno in inovativno, ekološko naravnano in v svet odprto gospodarjenje. Smo za samostojnost poslovnih subjektov, podjetništvo, za pluralizem in konkurenco lastnin, za integralni trg blaga in storitev, denarja in sredstev, delovne sile in drugih produkcijskih tvorcev. Posameznik naj prevzame odgovornost za svoje funkcionalno usposabljanje in zaposlitev z lastno poslovno dejavnostjo ali pa z vključitvijo v podjetje; družba mu mora omogočiti temeljno usposobitev za to.

Ekonomsko uspešno gospodarjenje želimo opreti na strateško planiranje in vodenje, na samoupravljanje s soupravljanjem, ki naj zaposlenim omogoči, da usodo podjetij vzamejo za svojo; družbena lastnina, vezana za organizacijo, naj bo v rokah tistega, ki jo je sposoben in ki jo hoče najbolje oplajati.

Smoter ekonomsko uspešne družbe ni metanje neuspešnih in nemočnih čez krov, ampak človeka vredno življenje in nova priložnost za vsakogar.

JUGOSLAVIJO

SVOBODNO SMO SE ODLOČILI

da skupno gradimo socializem. Vztrajamo pri temeljnih načelih:

- suverenosti narodov,
- enakopravnosti,
- federalizmu.

SFRJ JUGOSLAVIJO želimo kot demokratično družbo. Demokratično skupno življenje predpostavlja prostovoljnost, enakopravnost, spoštovanje različnosti, odgovornost, medsebojno prostovoljno pomoč in demokratično sintezo skupnih interesov.

EVROPO

Tudi Jugoslavija je Evropa. Zato jo hočemo in moramo soustvarjati, ne le občasno ali s posebnimi sporazumi. Hočemo biti zraven, toda takšni, da nas bo Evropa hotela, zato jo moramo ustvarjati predvsem pri sebi doma.

DOBRO DRUŽBO

ki naj zagotavlja:

- svobodno, zdravo, kulturno bogato in varno življenje,

- prijazno razmerje med naravnim okoljem in ljudmi,
 - ustvarjalno zaposlenost vsakega aktivnega prebivalca in enakopravno možnost vseh, da prispevajo k družbenemu razvoju,
 - odvisnost vsakega, za delo sposobnega, od rezultatov njegovega lastnega dela, od uspešnosti upravljanja ter gospodarjenja z lastnimi ali družbenimi sredstvi,
 - zadovoljevanje skupnih družbenih potreb in nujno solidarnost,
 - uveljavljanje vseh človekovih političnih in drugih svoboščin, pravic in dolžnosti,
 - pravičnost in pravno enakost,
 - visoko kakovost življenja,
 - miroljubno sožitje v mednarodni skupnosti.
- Tako razumemo demokratični socializem, socializem po meri ljudi.

3. KAKO TO DOSEČI?

Da bo zveza komunistov sposobna enakopravno, z drugimi in hkrati kot avtonomna politična organizacija uresničevati zastavljene cilje, se mora SPREMENITI.

Zato postavlja v ospredje temeljna načela svojega organiziranja in delovanja:

DEMOKRATIČNOST

USTVARJALNOST

RACIONALNOST

ODGOVORNOST

USPEŠNOST

PROŽNOST

Z UVELJAVITVIJO ČLANA

VSAK ČLAN IMA PRAVICO IMETI PRAV in pravico, da svoj prav tudi dokazuje. To pomeni, da samostojno, odgovorno in enakopravno sodeluje pri nastajanju, sprejemanju, izvajanju in kontroli politike zveze komunistov.

Z DEMOKRATIČNIMI ODNOSI

Ti omogočajo in zagotavljajo konkurenčnost ljudi in idej, svobodo povezovanja in delovanja ob spoštovanju skupnega delovanja, ki je statutarno določena.

Demokratično je navesti vprašanja, organe in način sprejemanja obvezujočih sklepov. S tem manjšini ni odvzeta pravica, da skladno s statutom zastopa in utemeljuje svoja stališča in išče podporo zanje.

Odnosi v organizaciji so tako demokratični, da omogočajo uveljavitev posebnosti posameznih opravil in dejavnosti.

Vsako delo je podvrženo lastni logiki in lastnim merilom ter javni presoji.

Z demokratičnostjo in odprtostjo se je organizacija sposobna sama spreminjati. V konkretni akciji, ki temelji na demokraciji s soglasjem, presegamo demokratični centralizem.

To pomeni spoprijem različnih pogledov, pri katerem spoštujemo argumente in integriteto osebnosti.

Ne gre niti za leporečje niti za prizanesljivost, temveč za priznavanje različnosti in pripravljenost za iskanje skupnega.

Z ODPRTO KADROVSKO POLITIKO

Ni nam vseeno, koliko nas je in kakšni smo.

Da nas bo več, bomo komunisti javno predstavljali svoje programe in z uveljavljanjem demokratičnih odnosov omogočali slehernemu članu ustvarjalno delo. S tem in z uresničevanjem dogovorjenega bomo izziv za neučlanjene. Odprti smo za vse, ki so pripravljeni sprejeti, sooblikovati in uresničevati naš program.

Ni nam vseeno, kdo opravlja odgovorne funkcije v zvezi komunistov in kako je izvoljen.

Avtoriteta funkcionarja mora temeljiti na znanju, ugledu, težnji po ekspertnosti in širini splošnega humanističnega in družboslovnega znanja. Ne more vsak znati vsega, mora pa se z vsakomer znati pogovarjati. Najpomembnejši kriterij za izvolitev je medsebojno poznavanje in zaupanje.

Funkcionar deluje javno in je odgovoren organizaciji. Člani imajo možnost in pravico, da z demokratičnim preizkušanjem odgovornosti izvajajo kontrolo nad izvoljenimi. Kontrolo razumemo tudi kot pripravljenost vseh za ustvarjanje možnosti za kar najbolj učinkovito uresničevanje sprejetih programov, ne pa kot obračunavanje s posamezniki.

Z UMNO IN PROŽNO ORGANIZIRANOSTJO

Organiziranost po delovnem in teritorialnem načelu je za tisto, kar hočemo in kar članstvo želi, preozka.

Organiziranost naj omogoči več horizontalnih povezav in večjo prehodnost vertikalnih, ter s tem ustvarja možnost demokratičnega oblikovanja sintez na različnih ravneh.

Odpreti in zagotoviti moramo možnosti trajnejšega in začasnega organiziranja in samoorganiziranja v projektne, interesne in druge akcijske skupine, ki se oblikujejo skladno z naravo problema, ki so se ga lotile. K delu lahko povabijo tudi nečlane, ki bodo s svojim znanjem in sposobnostjo prispevali k skupnemu prizadevanju. Strokovni in politični aparat se mora organizirati tako, da bo takšne projekte uresničeval ali pomagal pri tem.

Projektni način organiziranosti naj preseže splošnost političnega delovanja in razvija demokratično politično kulturo, konkretnost dela ter predvsem učinkovitost.

Odpreti, omogočati in uveljaviti moramo vse možne posredne in neposredne komunikacijske vezi, tako po horizontali kot po vertikali in med njima.

Interesno komuniciranje in informiranje bomo razvijali kot dopolnilo javnemu in sredstvom javnega obveščanja, ne pa kot nujno nadomestilo.

Z NOVIM RAZUMEVANJEM

Prišel je čas za dokončno slovo od dogmatskega marksističnega fundamentalizma, kjer kot jamstvo resnice ne nastopa znanstvena metoda kritike, ampak Partija kot taka.

S PRENOVO USPOSABLJANJA IN IZOBRAŽEVANJA

Čas zahteva usposobljene in izobražene ljudi. Te lahko zagotavlja le splošno izobraževanje, samoizobraževanje in izobraževanje z delom v projektih, z uporabo sodobnih učnih tehnik in tehnologij.

Prednostne oblike so:

- vključevanje v oblike izobraževanja za politično delo,
 - vključevanje v redna strokovna srečanja,
 - organiziranje tematskih javnih tribun in okroglih miz,
 - organiziranje tematskih tečajev,
 - organiziranje strokovnih tečajev za javno nastopanje.
- To pa je hkrati podlaga za dolgoročno kadrovske prenovi.

Z NOVIMI METODAMI POLITIČNEGA DELA

To je demokratično vodenje sprejemanja odločitev, končnih predlogov sklepov; vodenja izvajanja, preizkušanja in sankcioniranja sklepov in stališč večine.

Sprejemanje odločitev je treba pripraviti tako, da bodo jasno povzete alternative, ki se pojavljajo med članstvom in v javnosti; da bodo vključeni nosilci alternativnih utemeljitev; da bo odločanje demokratično, vodenje izvajanja pa zaupano tistim, ki se zavzemajo za večinsko sprejeto alternativo in nasprotujejo zaznamovanju drugače mislečih; da bo možno natančno in javno preizkušanje sprejetih sklepov.

Z NOVO VREDNOSTNO STRATEGIJO

Nismo in ne bomo biti ujetniki železne zgodovinske nujnosti, v imenu katere se je večkrat nastopalo oblastno in vase zaverovano. Smo del iščočih in k boljšemu življenju stremečih ljudi.

Znanje postaja sestavina tistih delovnih in ustvarjalnih vrednot, ki jim je prej - zaradi strogega ločevanja fizičnega in umskega dela - stalo nasproti, hkrati pa je - tako kot delo - vrednota po sebi.

Ni svetovnega nazora, ki bi bil upravičen kratiiti svobodo, pravico do iskanja in razmišljanja. Brez spoštovanja človekovih pravic in svoboščin ni trdne skupnosti ljudi.

Spoštovanje nedotakljivosti človekovega življenja in dostojanstva sta vrednoti, ki morata biti zaščiteni bolj kot pristojnosti države nad družbo ali posebni družbeni interesi.

Nič, kar je bilo ustvarjeno, nam ne sme biti tako sveto, da ne bi moglo biti preseženo in da se ne bi moglo umakniti tistemu, kar je še bolj napredno, še bolj svobodno, še bolj človeško.

Z DRUGAČNO SOCIALISTIČNO ZVEZO

Smo in ostanemo v socialistični zvezi vseh, ki hočejo demokratični socializem. Da bi ta zveza nastajala in se razvijala, mora biti prostovoljna zveza neodvisnih in enakopravnih, ki je tudi sama neodvisna. Da bi ta zveza obstajala, mora izraziti svoje hotenje z demokratičnim političnim programom. Da bi si ta zveza pridobila večino ljudi, morajo politične pravice imeti vsi.

PODPRIMO VSE, KI ŽE DELAJO TAKO...

Predsedstvo CK ZK Slovenije je na svoji 58. seji imenovalo delovno skupino za pripravo osnutka dokumenta o prenovi zveze komunistov. V skupini, ki jo je vodil Slavko Soršak, so delali Milan Balažič, Adolf Bibič, Silva Jereb, Stane Kranjc, Lev Kreft, Sonja Lokar, Borut Pahor, Igor Savič, Emil Štern in Jože Utenkar.

Pri delu so pomagali in svetovali Matjaž Maček, Jože Urh, Mirjana Križman, Boris Makoter, Senko Pličanič, Bojan Požar in drugi.

SOCIALDEMOKRATSKA ZVEZA SLOVENIJE

PROGRAMSKA IZJAVA

Prepričani, da ima vsak državljan Slovenije pravico živeti v svobodi in blaginji, izbirati in odstavjati voditelje po vnaprej določenih demokratičnih postopkih, ustvarjati v miru in brez strahu pred samovoljnimi posegi oblasti, ustanovljamo

SOCIALDEMOKRATSKO ZVEZO SLOVENIJE

Slovenija in Jugoslavija sta v splošni družbeni krizi. Vzroki zanjo so v nedemokratični in ideološko obremenjeni politični ureditvi, njene posledice pa so vidne na vseh področjih družbenega življenja - v gospodarski krizi, kulturnem siromašenju, znanstvenem zaostajanju in ne nazadnje v nemoči posameznika.

Socialdemokrati Slovenije (SDZS) smo avtonomna politična organizacija. Navdihujejo nas sodobna in svobodoljubna načela evropske socialdemokracije, ki temeljijo na etiki evropskega humanizma, socialni pravičnosti in človeškem dostojanstvu.

Ker hočemo socialdemokrati uresničiti pravico vseh državljanov Slovenije do svobode in blaginje, se bomo na miren in legalen način zavzemali predvsem za reforme v politiki in gospodarstvu, socialni politiki in vojski.

1. POLITIČNI SISTEM

Socialdemokrati si bomo prizadevali za odpravo tistih temeljev sedanjega političnega sistema, ki v sferi političnega ohranjajo nedemokratične oblike odločanja o javnih zadevah, kot je enopartijska vladavina. Storili bomo vse za dosledno uveljavitev svobode in pravice posameznika, ne glede na njegovo politično in versko prepričanje, narodnost, izvor, spol ali spolno nagnjenost, za uveljavitev svobode političnega združevanja in organiziranja, svobode govora in tiska.

Socialdemokrati menimo, da je vera osebno prepričanje vsakega posameznika in zato ne more biti prepreka za politično in družbeno udejstvovanje.

Po našem trdnem prepričanju so osnove sodobnega političnega sistema med drugim:

- ločitev zakonodajne, sodne in izvršne oblasti,
- volilni postopek, ki temelji na svobodnih, neposrednih in tajnih volitvah,
- popolna uveljavitev parlamentarne demokracije.

Socialdemokrati se bomo zavzemali za parlamentarni sistem, v katerem lahko kandidirajo predstavniki različnih političnih strank, organizacij in drugih zvez ter posamezniki na osnovi podpore določenega števila podpisnikov. Parlament kot vrhovni predstavniški organ mora delovati suvereno neodvisno od kakršnih izvenparlamentarnih posegov. Stalno mora nadzorovati izvršne organe, policijo in vojsko.

Državni aparat ne sme služiti nobenemu posebnemu interesu, (razredu, skupini, stranki ali posamezniku), zagotavljati mora le spoštovanje legalnih in legitimnih oblik javnega delovanja.

Smo za uvedbo referendumu kot oblike neposredne demokracije. Državljeni naj bi o čim več pomembnih vprašanjih odločali sami v krajevnih skupnostih, občini in republiki. Socialdemokrati ne verjamemo v nestransko demokracijo, seveda pa to ne pomeni, da so stranke edina oblika političnega organiziranja in izražanja politične volje.

Za nas je Socialistična zveza sprejemljiva samo, če bo spremenila tista določila, ki dajejo Zvezi komunistov v njej privilegiran in monopolen položaj, pa tudi tista, ki terjajo poenotenje stališč in programov ter tako onemogočajo izražanje in uresničevanje različnih političnih pobud.

2. PRAVOSODNI SISTEM IN ZAKONODAJA

Zavzemamo se za pravno državo in takšno kazensko zakonodajo, ki bo ščitila državljana pred zlorabo oblasti. Med najpomembnejšimi nalogami, ki si jih socialdemokrati zastavljamo, je izdelava predloga nove slovenske ustave, ki bo temeljila na deklaraciji o človekovih pravicah in temeljnih svobodah, na mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah in na dokumentih KVSE.

V novi slovenski ustavi moramo natančno opredeliti in zaščititi slovensko suverenost oziroma državnost in s tem v zvezi ponovno opredeliti družbenopolitični sistem, ki mora temeljiti na popolni enakopravnosti družbenopolitičnih subjektov, na novo je potrebno definirati in opredeliti sodstvo in slovensko obrambno politiko.

Na osnovi široke javne razprave, kjer bi se posamezni predlogi za novo ustavo lahko dopolnjevali, pa bi USTAVODAJNI ZBOR (ljudstva Slovenije), v katerem bi bile zastopane različne politične organizacije. O tako pripravljenem predlogu bi odločali državljani Slovenije na referendumu, ki je za socialdemokrate edini legitimni način sprejemanja najvišjega slovenskega zakona.

3. GOSPODARSTVO

Prepričani, da je za družbeno blaginjo potrebno učinkovito gospodarjenje, se socialdemokrati zavzemamo za:

- ponovno uveljavitev dela kot prispevka in dobrine,
- podjetništvo,
- lastninski pluralizem.

Delavec mora dobiti delovnemu prispevku ustrezno plačilo, podjetnik pa naj neovirano, v okviru norm, ki veljajo v sodobnih tržnih gospodarstvih, razpolaga s pooblastili, ki so nujna za izvajanje podjetniške funkcije. Koncept integralnega samoupravljanja je treba nadomestiti s soodločanjem in opustiti koncept družbene lastnine. Delavcem je treba omogočiti odkup delnic.

Podpiramo odprto tržno gospodarstvo z gospodarskimi organizacijami, ki niso odvisne od političnih in ko so gospodarsko popolnoma odgovorne za svoja ravnanja. Oblikovati je treba sistem, ki bo, upoštevajo različnosti gospodarskih interesov, določal samo temeljna pravila ravnanja, ta pa se ne morejo bistveno razlikovati od pravil v drugih sodobnih tržnih gospodarstvih.

Zavzemamo se za sodoben razvoj kmetijstva in za ukinitvev zemljiškega maksimuma. Država naj z gospodarsko politiko pomaga razvoju kmetijstva, ki naj temelji na družinskih kmetijah in zagotavlja varovanje obdelovalne zemlje.

S prestrukturiranjem gospodarstva naj se izboljša človekovo okolje, zato smo za ekološko čiste ter energetske in surovinske varčne dejavnosti.

Država naj varuje narodno bogastvo z davčno in denarno politiko, spodbuja podjetništvo ter zagotavlja osnovno socialno varnost, gospodarsko stabilnost in spoštovanje pravih pravne ureditve in finančnega sistema, upravlja z infrastrukturo, preprečuje nastajanje monopolov in opravlja druge funkcije, ki jih ima v sodobnih tržnih gospodarstvih.

Davčni sistem in politika naj bosta v službi gospodarske rasti. Davki morajo spodbujati produktivnost, podjetništvo in na ta način vplivati na izboljšanje življenjske ravni.

Obremenjenost gospodarstva in prebivalstva mora biti na ravni industrijsko razvitih držav.

Zavzemamo se za samostojnost Slovenije pri oblikovanju sebi primernega gospodarskega sistema in ekonomske politike. Trg ni mogoče uveljaviti s centralizacijo makroupravljanja, ampak s popolno samostojnostjo gospodarskih organizacij.

4. SINDIKAT

Najpomembnejši dejavnik industrijske demokracije je avtonomen sindikat. Zato se bomo zavzemali za svobodno ustanavljanje neodvisnih in pluralističnih sindikalnih organizacij ter za njihovo povezovanje. Vzporedno pa si bo treba izboriti pravico do popolne legalizacije stavke.

Današnji sindikat se mora znebiti skrbništva Zveze komunistov in tudi v bodoče ne sme podleči vplivu katerekoli druge politične organizacije. Zato se bomo socialdemokrati dosledno zavzemali, da bo v podjetjih in drugih ustanovah sindikat edina oblika organiziranja. Druge družbenopolitične organizacije naj bi delovale zunaj podjetij in ustanov, saj bo edino tako sindikat res avtonomna organizacija delavstva.

S tem bomo dosegli, da se bo sedanja sprega med politiki in podjetji prekinila, kar bo pozitivno vplivalo na učinkovitejšo kadrovske selekcije v podjetjih in s tem na odgovornejše in učinkovitejše poslovanje podjetij, kar bo pripeljalo do izboljšanja gnotnega položaja delavcev.

5. SOCIALNA POLITIKA

Socialna politika je odvisna od političnega in gospodarskega položaja. Njene možnosti sodoločene z ravniyo proizvodnje in višino družbenega proizvoda. Zaradi gospodarske krize in zapletenega, nesmotnega in zato neučinkovitega državnega administriranja se socialne dejavnosti pri nas dramatično krčijo. Stanje se še kar najprej slabša, kar lahko pripelje do popolnega zloma socialnih dejavnosti, še zlasti zdravstvenega in izobraževalnega sistema.

Razumljivo, da slabo gospodarjenje ne zagotavlja kakovostnih storitev ne odpravlja revščine in izseljevanja, povečuje pa se tudi socialno razlikovanje. Ne glede na razmere

je potrebno vsem zagotoviti enake možnosti, kolikor toliko enake startne osnove za življenje.

Dolgoročno se bomo zavzemali za izgradnjo državne blaginje, kar pomeni, da bo imel vsak član te družbe možnosti za osebni razvoj, izobraževanje in zato, da si ustvari družino in kakovostne življenjske pogoje. Osnovne storitve (izobraževalne, zdravstvene, socialno-varstvene, pokojninske, kulturne...) morajo biti dostopne vsem državljanom ne glede na njihov družbeni položaj.

Temelj socialne varnosti vseh državljanov vidimo v njihovem delu. Solidarnostno pomoč priznavamo samo osebam, ki so telesno in umsko prizadete, otrokom in ostarelim, brezposelnim ter drugim ogroženim kategorijam prebivalstva. Posebno se bomo zavzemali za varstvo otroka in družine in za bolj učinkovito reševanje stanovanskih razmer.

Prizadevali si bomo za oblikovanje programov za zaposlovanje mladih in socialnih programov za delavce in njihove družine, ki bodo v prehodnem obdobju gospodarske preнове ostali brez dela. Pomagali jim bomo, da bodo čimprej osvojili nova znanja, ki jih zahteva sodobno gospodarstvo. Poleg tega bomo predlagali tudi druge oblike reševanja brezposelnosti, ki so jih v sodobnem svetu še preizkusili, zlasti pa možnosti za samozaposlovanje v zasebnih in združenih podjetjih.

Nasprotujemo uvajanju vsakršnih dodatnih denarnih prispevkov (participacij) v zdravstvu in šolstvu, otroškem varstvu..., ki porabnikom ne zagotavlja boljše kakovosti storitev ter njihove udeležbe pri odločanju o tem, kako bodo te službe delovale in kako bodo financirane.

Da bi preprečili poenotenje storitev ter povečali njihovo učinkovitost in izboljšali kakovost, bomo socialdemokrati podpirali razvoj javnega in zasebnega sektorja na vseh področjih socialnih dejavnosti. Državljeni bodo lahko svoja sredstva koristili po lastni izbiri v enem ali drugem sektorju.

MEDNARODNI POLOŽAJ SLOVENIJE

Slovenija je del Evrope in usodno smo zaznamovani s pridobitvami zahodne civilizacije, ki se ji tudi v prihodnosti nočemo odreči. Socialdemokrati si bomo dosledno prizadevali za vključevanje Slovenije in Jugoslavije v evropski prostor in zahodnoevropske gospodarske, tehnološke in kulturne integracije.

Ena od prednostnih nalog socialdemokratov bo ustvarjanje političnih in ekonomskih pogojev za članstvo v Evropski skupnosti. Dosledno se bomo zavzemal za odprte meje in prost pretok ljudi, blaga in informacij.

Spoštovali bomo veljavne mednarodne konvencije, ki obvezujejo k spoštovanju človekovih pravic in svoboščin. Včlanili se bomo v Socialistično internacionalo, katere članice so tudi druge socialdemokratske stranke, vzdrževali pa bomo tudi stike s podobno usmerjenimi strankami in gibanji v svetu.

7. POLOŽAJ SLOVENCEV V JUGOSLAVIJI IN ZAMEJSTVU

Pridružujemo se večkrat izraženim težnjam Slovencev in drugih državljanov Slovenije glede suverenosti ljudstva Slovenije in vseh drugih jugoslovanskih narodov ter

takšnega sožitja v Jugoslaviji, v katerem bodo prišle do polnega izraza vse različnosti in razvojne potrebe republik v skladu z njihovimi lastnimi možnostmi, njihovo ustvarjalnostjo in kulturno tradicijo.

Sodimo, da vključujejo te posebnosti poleg gospodarskih in kulturnih prvin tudi pravice do lastnega vrednostnega sistema ter njemu ustrezne politične ureditve. V Jugoslaviji naj nas vežejo dejansko ugotovljivi skupni interesi, kar naj se preverja s samoodločbo.

Dosledno bomo razvijali skupni slovenski kulturni prostor, ki naj zajema vse Slovence ne glede na njihova politična ali verska prepričanja ter kraj bivanja, temelji pa naj na jezikovni pripadnosti. Zavzemamo se za slovenski kulturni forum kot posvetovalno telo vseh Slovencev.

Posebno skrb je treba nameniti slovenski narodni skupnosti v zamejstvu. Zagotoviti je treba gospodarsko in kulturno pomoč za njihov razvoj ter zahtevati od vseh držav dosledno spoštovanje njihovih mednarodno zagotovljenih nacionalnih pravic.

8. OBRAMBNA POLITIKA

Socialdemokrati se zavzemamo za popolno podreditev vojaškega aparata demokratično izvoljeni skupščini. Zavzemali se bomo za ukinitve vojaških sodišč. Financiranje vojske naj bo izključno v domeni civilnih oblasti.

Kratkoročno se bomo zavzemali za radikalno skrčenje obstoječe vojske in za spoštovanje ugovora vesti, dolgoročno pa je naš cilj številčno majhen, profesionaliziran, obrambno usmerjen vojaški aparat. To bi seveda med drugim pomenilo tudi redukcijo splošne vojaške obveznosti. Prepričani smo, da sedanja militarizacija vsakdanjega življenja ne odraža morebitno napetega mednarodnega položaja.

Socialdemokrati se bomo zavzemali tudi za popoln nadzor slovenskega naroda nad vojaških aparatom na območju Slovenije. Če smo lahko imeli tako zasnovano obrambe v času NOB, je še toliko bolj upravičeno jo prenesemo v mirnodobni čas. Zato se bomo socialdemokrati zavzemali za organiziranje slovenskega armadnega območja, kjer bosta poveljevanje in pouk v enotah, štabih in drugih organih slovenskega armadnega območja v slovenskem jeziku.

Iniciativni odbor SDZS, 21. januarja 1989

Pri pisanju programske izjave so sodelovali:

Franc Adam, Katja Boh, Uroš Cene, Gorazd Drevenšek, Vida Jan, Gordan Jovanovič, Jožef Kopše, Vogomir Koželj, Pavle Likar, Andrej Magajna, Jože Menciger, Milan Oder, Roman Pogačar, Slavko Sušec, Uroš Šušteršič, Boro Terčelj, Gregor Terčelj, Gregor Tomc, Franc Tomšič, Vladimir Turk, Jaša Zlobec.